

Okkultiese binding en bevryding 'n Nuwe-Testamentiese perspektief¹

Wim C. Vergeer

Gereformeerde Kerk Potchefstroom-Oos
POTCHEFSTROOM

E-pos: wvergeer@gksa.co.za

Skool vir Bybelwetenskappe en
Bybeltale

Potchefstroomse Universiteit vir CHO
POTCHEFSTROOM

Abstract

Occult binding and unbinding. A New Testament perspective

In view of the recent upsurge in attention given to practices of "spiritual warfare" like "demonic binding/unbinding", "exorcism" and "mapping", a study is made of various New Testament references to the devil and evil spirits, their influence and how these influences were dealt with. Conclusions are drawn concerning the legitimacy, character and possible practice of a present-day (Reformed) ministry dealing with demonic influences on the life of Christians.

Opsomming

Okkultiese binding en bevryding. 'n Nuwe-Testamentiese perspektief

Die toenemende aandag wat tans bestee word aan praktyke van geestelike oorlogvoering soos demoniese bindinge en bevryding, eksorsisme en "mapping" vorm die konteks van hierdie artikel oor die verskillende Nuwe Testament-verwysings na die duiwel en bose geeste, hulle invloed en hoe hierdie invloed gehanteer is. Afleidings word gemaak oor die geldigheid, aard en moontlike praktyke van 'n hedendaagse (gereformeerde) bediening wat die demoniese invloede op die lewens van Christene hanteer.

1. Inleiding

Die doel van hierdie artikel is om deur studie van die Nuwe Testament 'n bydrae te lewer tot die ondersoek na vrae oor okkultiese/demoniese binding en bevryding. Hoe kan gereformeerdes hierdie verskynsels in hulle bediening hanteer? Is daar ruimte vir 'n spesiale bediening wat

1 Voordrag gelewer tydens 'n byeenkoms van die Gereformeerde Teologiese Vereniging op 7 Augustus 2001 te Pretoria.

fokus op die invloed van die Bose op gelowiges se lewens? Watter riglyne, indien enige, kan uit die Nuwe Testament afgelei word vir sodanige bediening?

Die aandag word eers gevestig op die navorsingskonteks waarbinne die studie plaasvind en die hermeneutiese perspektiewe wat verreken moet word. Dan volg 'n oorsig van Nuwe-Testamentiese tekstuele gegewens oor die Bose, die invloed van die Bose op mense en die hantering van hierdie verskynsels deur Jesus, die apostels en ander Nuwe-Testamentiese gelowiges. Hierdie data word kursories uitgelig en vanuit 'n gereformeerde paradigma geïnterpreteer. Afleidings word gemaak oor die moontlike vertrekpunte en praktyke vir 'n gereformeerde bediening van bevryding.

2. Navorsingskonteks

2.1 Toename in Satanistiese aktiwiteite

Die afgelope 30 jaar was daar in Suid-Afrika 'n groot toename in Satanistiese aktiwiteite. Polisiestatistiek meld 'n ernstige toename van misdade wat met sulke aktiwiteite verband hou. Van 1998-1999 was daar byvoorbeeld 24 moorde, 31 selfmoorde, 7 verkragtings, 20 aanrandings, 6 ontvoerings, 8 vermiste persone, 6 oortredings van die menslike weefselwet, 13 gevalle van dieremishandeling en ongeveer 600 grafskendings wat met Satanistiese aktiwiteite verbind kon word. In die vroeë negentigerjare is net enkele sulke sake gerapporteer (Jansen, 2001:12-13).

2.2 Kongresse en publikasies

Gelyklopend hiermee het navorsing, publikasies en bedieningsaspekte in verband met die duiwel, bese geeste, Satanisme en demoniese aktiwiteite ook in die afgelope 30 jaar dramaties toegeneem. Suid-Afrikaanse teoloë het by verskeie geleenthede indringend aandag hieraan gegee.

In 1977 is 'n landswye simposium oor Satanisme by die Universiteit van Pretoria gehou². Byna tien jaar later was daar 'n kongres oor "The Bible, the church and demonic powers" wat deur Unisa aangebied is³. In 1992 is 'n eendagseminaar oor "Die Evangeliebediening aan demonies

2 Referate wat tydens die simposium gelewer is, is gepubliseer onder redakteurskap van W.H. Swart (1977).

3 Referate wat tydens hierdie kongres gelewer is, is gepubliseer onder die redakteurskap van P.G.R. de Villiers (1987).

(okkult) gekweldes” te Bloemfontein aangebied.⁴ In 2001 het die Potchefstroomse Teologiese Skool ook ’n werkswinkel gehou oor “Demoniese binding en bevryding in die Bybel”.

’n Rekenaargesteuende ondersoek toon verder dat daar in die afgelope dertig jaar in Suid-Afrikaanse wetenskaplike en populêre tydskrifte letterlik honderde artikels gepubliseer is oor onderwerpe wat met die demoniese en die okkulte verband hou.

2.3 Navorsingsgeskiedenis

Navorsing oor die demoniese in Suid-Afrika het dertig jaar gelede hoofsaaklik gefokus op “tegniese” inligting soos die oorsprong, die eenskappe en die name van die Bose.⁵

In die tagtigerjare het die debat verskuif na vrae rondom die personale dimensie en realiteit van die Bose. Ernstige debat⁶ het gevolg op uitsprake van Gaybba (1987:90-102) en Van Aarde (1986:547-563), naamlik dat die duiwelkonsep in die Nuwe Testament die produk is van Babiloniese en Persiese invloed op die Joodse denkwêreld van die intertestamentêre periode en dat die personale dimensie van die Bose vandag as deel van ’n vergane wêreldbeeld beskou moet word. Hierteenoor het verskeie teoloë⁷ geargumenteer dat die Bose ’n reële mag is wat persoonlik in die duiwel en demone gestalte kry. Sommige navorsers is oortuig dat die ontkenning van sy bestaan juis die duiwel se grootste triomf is (Wentsel, 1987:703).

Volgens Mostert (1992:5) volg die huidige (sedert die negentigerjare) kerklike debat wêreldwyd ’n ander tendens. In hierdie debat word aksiomaties uitgegaan van die persoonlike realiteit van die duiwel en demoniese magte. Lidmate vind oorwegend (op ’n nuwe wyse) aansluiting by die wêreldbeeld (en demonebeeld) van die Nuwe Testament. Die Nuwe Testament teken Jesus as iemand wat die werklikheid van die

4 Referate wat tydens die seminaar gelewer is, is gepubliseer in UV Teologiese Studies 6.

5 Goeie weergawes van hierdie “tegniese” inligting kan gevind word by Geerlings (1953:1-28), Nel (1987:1-21), Van Aarde (1987:22-37), Seale (1991:8-9) en Mostert (1992:55-57).

6 König (1987:203-205) bied ’n opsomming van, en insette tot hierdie debat.

7 Teoloë wat die duiwel as persoonlike en reële mag beskou, is byvoorbeeld Du Rand (1978:90), Coetzee (1983:1-2), Ashby (1987:192-196), Möller (1987:173-191), Wentsel (1987:670) en Van Wyk (1990:4).

duiwel en die taak om demone uit te dryf ernstig neem.⁸ Vanuit hierdie vertrekpunt is die fokus die laaste tien jaar baie meer persoonlik en prakties gerig op sake soos geestelike oorlogvoering, demoniese binding en bevryding.

2.4 Hantering deur die Nederduitse Gereformeerde kerk (NGK)

Ondertussen het praktyke soos duiweluitdrywing, suiweringsrites, geestelike *mapping*, binding, bevryding en die afbreek van geestelike vestings, vrae in veral die NGK laat ontstaan. Dit het gelei tot studie en besluite hieroor deur die sinodes van Suid-Transvaal (1992), die Vrystaat (1999) en Noord-Transvaal (1999). Die uitsprake het konsekwent afwysend gestaan teenoor 'n dramatiese siening van geestelike oorlogvoering en die praktyke wat daarmee saamgaan. Bedieningsaspekte wat fokus op demoniese bindinge is as “onnodig” en as “gevaarlik vir gelowiges” getipeer (Wessels, 1999:9; Gaum, 1992:4). Mense kan die werksaamheid van die Bose te veel in buitengewone verskynsels lokaliseer en so uit die oog verloor dat bese magte ook werksaam is in byvoorbeeld luiheid, dikvelligheid en ongevoeligheid vir ander. Verder kan geestelike oorlogvoering die siening versterk dat alle sonde deur demone veroorsaak word en kan dit daartoe lei dat gelowiges hulle eie verantwoordelikheid in hierdie verband ontduik (Wessels, 1999:9). In die plek daarvan is eerder gewys op gewone evangelieverkondiging, bekering en gebede (Anon., 1997:1).

Ook in ander kerkverbande word toenemende aandag aan die praktyke van 'n dramatiese siening van geestelike oorlogvoering gerapporteer.⁹

2.5 Algemene geestelike klimaat

Die hedendaagse geestelike klimaat of heersende filosofiese paradigma kan as “postmodern” en “pluralisties” beskrywe word. Hiervolgens word afgesien van 'n rasionalistiese en strak objektief-logiese benadering tot die werklikheid (Vorster, 1999:99-119). Daar is meer erkenning vir die werklikheid van die transendentale, die geesteswêreld en die okkultiese. 'n Groot verskeidenheid standpunte word in hierdie verband ook naas mekaar verdra (Smit & Vorster; 2000:517-522).

8 Sterling (1993) en Joubert (2000:195-206) gee 'n goeie oorsig oor Jesus se optrede teenoor die duiwel en demoniese magte.

9 Verwysings na sodanige praktyke kom onder charismatiese kerke (Möller, 1987:173-191), evangeliese kerke (De Villiers, 1987:162-172) en tradisionele Afrika-kerke (Bosch, 1987:38-62; Oosthuizen, 1987:63-89) voor.

In die geskiedenis van die mensdom was daar in die jare rondom eeu- of milleniumwisselings telkens 'n verhoogde belangstelling in die okkultiese en die geesteswêreld (Smit, 1992a:2). Hierdie belangstelling hou ook verband met verwagtinge rondom die einde van die wêreld. Die huidige navorsing geskied in 'n soortgelyke geestelike klimaat.

3. Vertrekpunte

3.1 Hermeneutiek en metodes

Die navorsing waarvan hierdie artikel rekenskap gee, geskied vanuit 'n gereformeerde paradigma wat die gesag van die Bybel as geïnspireerde Woord van God bely. Gereformeerde hermeneutiese beginsels en verklaringsmetodes is gebruik.¹⁰

3.2 Historisiteit van die Nuwe Testament

Die erkenning van die historisiteit van die Nuwe Testament is 'n belangrike deel van bogenoemde hermeneutiek. Die gebeure wat in die Nuwe Testament weergegee word, moet dus beskou word as *verweef* met die sosiale en politieke werklikhede van die era waarin dit ontstaan het. Wie dus die Nuwe-Testamentiese gegewens oor die duiwel en sy ryk wil verstaan, moet deeglik kennis neem van die Joodse en Hellenistiese konteks daarvan.¹¹

Die oorsig wat in hierdie artikel gebied word, is bloot 'n verkenning waar die gegewens meesal bloot konkordant en naïef vermeld word. In elke geval sal die verwysings opgevolg moet word deur deegliker grammatiese en sosio-historiese eksegesi. 'n Semantiese ontleding van Nuwe-Testamentiese begrippe volgens die metode van komponensiële analise (Louw & Nida, 1989a en 1989b) sal ook nie gemis kan word nie.

Verder moet die aksente wat deur verskillende skrywers in verskillende *genres* van die Nuwe Testament gelê word, ook in ag geneem word (Van Zyl, 1992:13-15):

- In die Sinoptici word 'n sterk verband gelê tussen siekte en demone. Daar word haas geen uitdrywingswonder vermeld wat nie met fisieke

10 Die beskrywing en verantwoording van hierdie vertrekpunte en metodes is gedokumenteer in Coetzee et al. (1980) en Janse Van Rensburg (2000).

11 Burger (1982), Van Aarde (1986), Gaybba (1987) en Nel (1987) bied 'n oorsig oor die Bose volgens intertestamentêre Joodse en Hellenistiese beskouings.

siekte verband hou nie.¹² Die goue draad deur die Sinoptici is dat Jesus die Een is wat die duiwel verslaan en sy werk skadeloos kom stel.

- In die Johannese geskrifte word daar egter glad nie na enige demoon-uitdruwing verwys nie. Die duiwel word veral geteken as die argetipe van sondige opstand teen God – 'n mag wat vir 'n tyd lank en op verskeie maniere “in hierdie wêreld” 'n tirannieke en verwoestende invloed uitoefen, maar wat uiteindelik deur God en sy magte oorwin en verdag word.
- In die Briewe word die duiwel veral vermeld in die aanvalle op gemeentes en die verkondigers van die evangelie. Die gelowiges is egter toegerus om deur geloof en met die wapenrusting van God die duiwel en sy magte teë te staan en te laat wegvlug.

3.3 Heilshistoriese perspektief

Die bestudering van die Bose in die Nuwe Testament kan egter nie net histories aangepak word nie. Daar is ook in die Nuwe Testament 'n duidelike heilshistoriese perspektief: die Nuwe-Testamentiese weergawe van die verhoogde voorkoms en aktiwiteit van die duiwel kan verstaan word as 'n monsterring van die magte van die Bose op dié moment in die geskiedenis toe die koninkryk van God deurbreek en Christus sý mag openbaar. 'n Soortgelyke verhoogde voorkoms van demoniese aktiwiteit word in die Nuwe Testament vir die “laaste dae” geprofeteer (Op. 20:3, 7)¹³. Hierdie profesie moet in gedagte gehou word wanneer die hedendaagse verhoogde voorkoms van demoniese aktiwiteit waargeneem word.

3.4 Geen demonologie

In die era waarin die Nuwe Testament ontstaan het, het die Joodse demonologie reeds tot 'n volgroeide sisteem ontwikkel. Veral deur die diaspora-Jode se kontak met die Persiese godsdienste het dualistiese denke en transendente kosmologiese spekulasies deel van die Joodse denkwêreld geword. Van Zyl (1992:11) wys daarop dat hierdie gedagtes ook deel was van die geestelike gemeengoed van die destydse nabye Ooste en Hellenistiese wêreld. Geloof in en fantastiese voorstellings oor allerlei geeste en magte – goed én sleg – wat die mens se lewe beheer,

12 Die gedagte dat elke siekte aan die invloed van bese geeste toegeskryf kan word, moet egter afgewys word. In Lukas 8:2 word siektes/swakhede en bese geeste byvoorbeeld afsonderlik en onderskeidend genoem.

13 Alle Skrifgedeeltes verwys na die 1983-Afrikaanse vertaling (NAV). Verwysings na die 1933/53-Afrikaanse vertaling word met (OAV) aangedui.

was aan die orde van die dag. Tot in fyn besonderhede is die samestelling, aard, hiërargie en funksies van die geestes- en demonewêreld en hoe om jou daarteen te beveilig of dit te manipuleer, beskryf.¹⁴ In hoofsaak vorm hierdie Joodse (by)geloof oor, weergawe van en praktyke rondom die okkulte, die konteks waarbinne die voorkoms daarvan in die Nuwe Testament verstaan moet word.

Hierteenoor bied die Nuwe Testament self geen demonologie as sisteemdenke oor die duiwel nie. Van Zyl (1992:15) wys daarop dat die duiwel en sy ryk in die Nuwe Testament slegs aan die lig kom as skadukant van die evangelie, “as noodsaaklike agtergrondsbeligting vir die werk van Jesus”. Die Nuwe Testament verkondig daarom (in die konteks van ’n Joodse demonologie) “ongeloof” in die duiwel en *geloof* in Jesus Christus. ’n Nuwe-Testamentiese demonologie moet dus prinsipiël afgewys word en geen poging moet aangewend word om dit te konstrueer nie. Oor die duiwel, sy ryk en werke kan net sinvol gepraat word vanuit ’n Bybelse Christologie en soteriologie.

3.5 Soberheid

Hoewel daar in vergelyking met die Ou Testament, in die Nuwe Testament meer verwysings na die okkulte/demoniese is, is dit opmerklik dat in vergelyking met buite-Bybelse geskryfte van daardie era, daar ’n opvallende soberheid en terughoudendheid is in die wyse waarop oor die duiwel geskryf word. Van Zyl (1992:16) wys daarop dat die Nuwe Testament slegs die essensiële, amper terloops, meedeel, sonder die kosmologiese spekulasies oor die herkoms, voorkoms, hiërargie en werking van die duiwel wat so tipies van hierdie ander geskryfte is. Dit sal goed wees as hierdie soberheid ook vandag deel uitmaak van gelowiges se bespreking en hantering van die okkultiese/demoniese.

3.6 Die beperktheid van menslike verstaan

In aansluiting by die gedagte van ’n sobere bespreking van die demoniese wil gelowiges ook aanvaar dat die navorsing oor die Bose sy grense het. Die Nederlandse Geloofsbelydenis bely in hierdie opsig:

God se mag en goedheid is immers so groot en onbegryplik dat Hy sy werk baie goed en regverdig beskik en uitvoer, selfs al handel *die duiwels* en goddelose mense onregverdig. Ons wil ook nie verder as wat ons kan verstaan, nuuskierig ondersoek instel na dié dinge wat Hy bo die vermoë van die menslike verstand doen nie (Art. 13).

14 Baie van hierdie beskrywings kom in groot besonderhede in die Ou-Testamentiese Apokriewe en pseudepigrafiiese literatuur voor, veral in die *Martyrium Isaiaae*, die Etiopiese Henogboek, Jubilieë en die Testamente van die Twaalf Patriarge.

Te diepe “verstaan” of uitpluis van demoniese en okkultiese praktyke is dus waarskynlik 'n gevaarlike en verbode wetenskap.

3.7 Primaat van Skrifstudie

In die lig van bovermelde beperkinge van die menslike verstaan, moet wetenskaplik verantwoorde Skrifstudie ten opsigte van die Bose prioriteit geniet bo empiriese waarnemings. Juis omdat die duiwel “die vader van die leuen” is (Joh. 8:44), moet kliniese verslae oor gelowiges wat “besete” of “gebind” is met omsigtigheid gehanteer word.¹⁵ Verder moet ook in gedagte gehou word dat teoloë as gelowiges in hierdie saak subjektief betrokke is. Van Wyk (1990:3) wys daarop dat teoloë self ook deur die duiwel aangeval word en vanweë die sonde gebroke, voorlopige mensewerk lewer. Daarom is biddende Skrifstudie en voortdurende toetsing van standpunte aan Skrif en belydenis onmisbaar.

4. Nuwe-Testamentiese gegewens oor die Bose

In die lig van bogenoemde vertrekpunte kan die tekstuele data in die Nuwe Testament benader word onder drie temas, naamlik die Nuwe-Testamentiese voorstelling van die magte, die invloed en die hantering van die Bose.

4.1 Die magte van die Bose

4.1.1 Die duiwel

Die Nuwe Testament ken in sy weergawe van die bese magte 'n wese wat 'n persoonlikheid van die Bose is. Hy is die aanvoerder van die bese magte (Matt. 9:34) en staan onder verskeie name bekend (vgl. voetnoot 5) waarvan die bekendste “die duiwel” of “Satan” is. In die wêreld wat die Nuwe Testament teken, bestaan daar geen illusies oor die duiwel se algemene intensies nie. Hy wil God wees en as god aanbid word (2 Tess. 2:4; Op. 13:4, 8). Daarom wil hy al God se werke benadeel en probeer vernietig (Mostert, 1992:61). Deur sy werking wil die duiwel ook die vordering van kerkwerk belemmer (1 Tess. 2:18).

'n Bekende eksegetiese van Coetzee (1983) wys hoe die duiwel 'n onheilige drietal (Satan, Antichris en die vals profeet) teenoor die Drie-eenheid daarstel:

15 Kliniese waarnemings oor die binding en bevryding van gelowiges is wel gedokumenteer, bv. Du Plessis (1987:197-199), Potgieter *et al.* (1987:121-131) en Smit (1992b:43-46).

- Die Satan begeer om gelowiges te besit. Hy wil die ware en valse gelowiges van mekaar skei “deur hulle soos koring te sif” (Luk. 22:31). Hy is ’n mensemoordenaar van die begin af (Joh. 8:44; 1 Joh. 3:12). Hy is terselfdertyd ook die vader van die ongelowiges en sondaars (1 Joh. 3:8). Hulle doen wat hy wil hê hulle moet doen. Soos in die Ou Testament, word die duiwel in die Nuwe Testament as die gelowiges se “aanklaer” beskrywe (Op. 12:10). Hy is egter uit die hemel “uitgewerp” op aarde. Hier “vervolg” hy die kerk en “maak oorlog” daarteen (Op. 12:13, 17). Sy optrede is soos dié van ’n brullende leeu (1 Pet. 5:8).
- Ook die Antichris kry die mag om teen gelowiges oorlog te maak én hulle te “oorwin” (Op. 13:7)¹⁶. Hy is ’n persoonlike vergestaltung van antichristelike magte wat in die geskiedenis sal verskyn.
- Die valse profeet mislei diegene wat verlore gaan (Op. 16:13; 19:20; 20:10). Hy ken God en sy Woord en verlei mense deur die verkeerde uitleg daarvan (Gen. 3:1-4; Matt. 4:1-11).

4.1.2 Demone

Vir sy werk gebruik die duiwel gevalle engele wat demone genoem word. Hulle is wesens of persoonlikhede sonder liggaam, wat mense wil gebruik om die duiwel se werk te doen. Hierdie demone is magtige wesens wat sterk invloed kan uitoefen. Dit kom voor of demone ook sosiale en politieke invloed het en elkeen sy eie domein (volke, organisasies, strukture) het (Dan. 10:13, 20)¹⁷. Migael en sy engele is direkte opponente van die demone.

Soos in die Ou Testament, beskryf ook die Nuwe Testament bese geeste/demone hoofsaaklik aan die hand van hulle invloed. Op verskeie plekke (23 x) word bese geeste “onrein” genoem (Mark. 5:2)¹⁸. Die Nuwe Testament ken verder ook bese geeste wat mense “doofstom” (Mark. 7:37; 9:17, 25; Luk. 11:14), “blind” (Matt. 12:22), “verswak” of “siek maak” (Luk. 13:11), met vuiste slaan (2 Kor. 12:7), laat “vrees” (2 Tim. 1:7), “seer maak” (Luk. 4:35), “kwel” (Luk. 6:18; Hand. 17:5), “stuiptrekkings laat kry” (Mark. 9:18) en “onderdruk” (Hand. 10:38). Verder is daar ook

16 Van der Watt (1999:1792) merk in hierdie verband op: “Ook dié vergunning kom van God. Die oorwinning raak net gelowiges se liggaam en maak nie die oorwinning wat die Lam reeds behaal het, ongedaan nie.”

17 Lederle (1987:90-101) bespreek hierdie sosiale dimensie van die Bose.

18 Die uitdrukking ἀκάθαρτος dui op morele besoedeling wat kan meebring dat iemand ongeskik is om aan godsdienstige rituele deel te neem (Louw & Nida, 1989b:II:536-537).

verwysings na geeste van “waarsegging” (Hand. 16:16), van “diep slaap” (Rom. 11:8, OAV) en van “dwaalleer” en “verleiding” (1 Tim. 4:1; 1 Joh. 4:6).

4.1.3 Onpersoonlike magte

Veral die Pauliniese geskrifte verwys na onpersoonlike bonatuurlike magte wat invloed op gelowiges se lewe het. Soms word hierdie terme neutraal gebruik, maar meestal funksioneer hulle in kontekste waar dit oor die Bose gaan. “Magte”, “trone”, “dood” en “eerste beginsels van die wêreld” is sulke terme (Ef. 1:21; 6:12; Kol. 1:16; 2:8, 15, 20; Rom. 8:38). Die Romeinse staat word ook as manifestasie van die Bose beskou (Op. 13:11-18).

4.2 Invloed van die Bose

4.2.1 Verskillende invloede

Verskillende uitdrukkings word in die Nuwe Testament gebruik om die invloed van die Bose op die lewens van mense te beskrywe. Hierdie uitdrukkings sluit die volgende in:

4.2.1.1 “versoek” (πειράζω)

Die Satan wys dat hy “die Versoeker” is, wanneer hy Jesus na sy doop in die woestyn versoek (Matt. 4:1-11; Mark. 1:13; Luk. 4:2). Deur versoeking wil Satan Jesus oorhaal om in stryd met die voorskrifte van die Skrif op te tree en hom uiteindelik te aanbid. Jesus weer die versoeking af deur telkens na bepaalde Skrifgedeeltes te verwys. Soos Jesus, word gelowiges ook deur die Satan versoek (1 Tess. 3:5; Heb. 11:37 [OAV]). Mense dra egter ook self by tot die moontlikheid dat hulle versoek kan word (1 Kor. 7:5).

Die Nuwe Testament proklameer Jesus se oorwinning oor alle versoekings (Heb. 4:15). Daarom kan Hy gelowiges help as hulle versoek word (Heb. 2:18). In hierdie verband geld ook God se belofte dat Hy nie sal toelaat dat gelowiges “bó hulle kragte” versoek sal word nie (1 Kor. 10:13). Hierdie almags- en oorwinningsuitsprake oor versoekings neem egter nie gelowiges se verantwoordelikheid weg nie. In Jakobus word versoekings duidelik nie aan God (of in die eerste plek aan die demoniese) toegeskryf nie, maar wel aan die mens “se eie begeertes wat hom aanlok en saamsleep” (1:13-15).

4.2.1.2 “verlei” (πλανάω)

Satan word in Openbaring beskrywe as die een “wat die hele wêreld verlei” (Op. 12:9). Hierdie verleiding geskied deur geeste van “verleiding” (1 Tim. 4:1; 1 Joh. 4:6). Vals Christusse en vals profete kan mense ook “verlei” deur groot tekens en wonders (Matt. 24:5, 11)¹⁹. Die Satan “verlei” uiteindelik ook die Gog en die Magog om oorlog te maak teen die “heiliges” (Op. 20:10), maar hulle word finaal verslaan en in die poel van vuur en swael gewerp.

Gelowiges word 39 keer in die Nuwe Testament gewaarsku om nie verlei te word nie. In die laaste dae sal mense egter “verleidende geeste aanhang” (1 Tim. 4:1). Hierdie mense het die skyn van ware geloof gehad, maar word van die geloof afvallig. Hulle afvalligheid word nie net aan die verleiding van bose geeste toegeskryf nie, maar ook aan hulle eie “bose en ongelowige” hart (Heb. 3:12).

4.2.1.3 “plek gee” (δίδοτε τόπον)

“Moenie die duiwel vatkans gee nie” (Ef. 4:27). Die duiwel kan vatkans op ’n gelowige se lewe kry, wanneer iemand byvoorbeeld ’n dag kwaad afsluit (Ef. 4:26). Die implikasies van hierdie “vatkans” word egter nie direk in die Efesiërbrief uitgespel nie. Floor (1995:171) bring die “vatkans” in verband met die leuens waarna in vers 25 verwys word. Volgens hierdie interpretasie impliseer “vatkans” dus die moontlikheid dat leuens aan die duiwel invloed in gelowiges se lewe gee.

4.2.1.4 “oorhand kry oor” (πλεονεκτέω)

Satan kan die oorhand oor mense kry as hulle nie bereid is om ’n medegelowige te vergewe nie (2 Kor. 2:11). Paulus sê hieroor dat hy die Satan se planne baie goed ken, maar brei nie verder daarop uit nie.

4.2.1.5 “ontvang” (λαμβάνω)

Die gelowiges van Korinte word gewaarsku teen die moontlikheid dat hulle ’n “ander gees kan ontvang as wat hulle ontvang het” (2 Kor. 11:4 [OAV]). Dit gebeur wanneer iemand “’n ander Jesus verkondig” of as hulle “’n ander evangelie aanneem”. Wanneer mense hierdie “ander gees” ontvang, is hulle nie gelowiges nie. Mense wat hierdie “ander gees” verkondig, is ook “valse apostels” wat soos Satan is. Soos hy homself verander “in ’n engel van die lig”, gee hulle voor “dat hulle apostels van Christus is” (2 Kor. 11:14).

19 Dit blyk dat die ware gelowiges onder hierdie versoekings staande sal bly omdat Matteus 24:24 meld dat hulle hulle sou verlei “as dit moontlik was” (OAV).

Ook die invloed van bese geeste word soms met soortgelyke uitdrukkings beskryf. Dit is nie net mense wat 'n ander gees "ontvang" nie, maar uiteindelik ook bese geeste wat mense "aangryp" (Mark. 9:18).

4.2.1.6 "teenstaan" (ἀντίστημι)

Die duiwel en sy volgelinge kan die werke van gelowiges teenstaan. Die towenaar Elimas word "n kind van die duiwel" genoem omdat hy Paulus en Barnabas se bedieningswerk aan die goewerneur van Pafos wou teenstaan. Hy wou die goewerneur "laat wegdraai" van die geloof af (Hand. 13:8-10). Alexander die kopersmit in Efese was ook iemand wat die werk van Paulus "teengestaan het" (2 Tim. 4:15).

4.2.1.7 "gemeenskap" (κοινωνός)

Die gelowiges van Korinte word daarop gewys dat dit nie moontlik is om terselfdertyd "gemeenskap" met bese geeste en "gemeenskap" met die Here te hê nie. Die gemeenskap met die bese geeste kom tot stand deur bewustelike deelname aan afgodsmaaltye (1 Kor. 10:18-22).

4.2.1.8 "verhinder" (ἐγκόπτω)

Paulus verduidelik aan die Tessalonisense waarom hy hulle nog nie kon besoek nie. "Die Satan het my verhinder", sê hy (1 Tess. 2:18). Ook aan die Romeine noem Paulus dat hy "verhinder" is om hulle te besoek, maar hier noem hy nie die duiwel nie (Rom. 15:22). Wanneer Paulus in Handeling 16 die Woord in die provinsie Asië wil verkondig, is dit die "Heilige Gees" wat hom "verhinder". Hier word die uitdrukking κωλύω egter gebruik.²⁰

4.2.1.9 "aanvalle" (μεθοδεία)

Paulus waarsku die gelowiges van Efese teen die "aanvalle" (OAV) of "listige aanslae" (NAV [letterlik – "metodes"]) van die duiwel. Om hierteen staande te kan bly, het gelowiges die wapenrusting van God nodig (Ef. 6:11). Ook die dwaalleraars word deur Paulus van sulke "aanvalle" beskuldig (Ef. 4:14).

4.2.1.10 "val/laat val" (ἐμπίπτω)

Die gemeente van Efese word ook gewys op die gevaar vir nuweling-ouderlinge, naamlik dat die duiwel hulle deur trots of deur skinder-

²⁰ Al twee woorde word egter in dieselfde semantiese subdomein gebruik, naamlik die subdomein: *gebeure*. Dit kom voor of hierdie uitdrukkings as sinonieme gebruik word (Louw & Nida, 1989a:165).

praatjies in die samelewing in die oordeel kan laat “val” (1 Tim. 3:6-7). Hierdie uitdrukking word ook gebruik vir mense wat graag ryk wil word. Hulle “val in versoeking” as gevolg van baie en skadelike begeertes (1 Tim. 6:9).

4.2.1.11 “strik” (παγίς)

Die duiwel en sy engele oefen ook ’n invloed op gelowiges se lewe uit deur “strikke”. In 2 Timoteus 2:26 is sprake van ’n “vangstrik van die duiwel waarmee hy mense gevange hou om sy wil te gehoorsaam”. Skinderpraatjies oor ’n ouderling word ook “’n strik van die duiwel” genoem” (1 Tim. 3:7). In die Nuwe Testament word ook na die skielike koms van die dag van die Here (Luk. 21:34), die maaltye van goddeloses (Rom. 11:9) en rykdom (1 Tim. 6:9) as strikke verwys.

In 2 Timoteus noem Paulus die mense wat in die strik van die duiwel is “teenstanders”.²¹ Timoteus word aangemoedig om nie met hulle rusie te maak nie, maar hulle eerder met vriendelikheid tereg te wys. Deur hierdie teregwysing kan God die teenstanders tot bekering en tot kennis van die waarheid bring. Só sal hulle tot “nugtere insig kom” en sodoende self “vry raak” van die strik van die duiwel (2 Tim. 2:25-26).

4.2.1.12 “gevangene neem” (ζωγράφω)

Hierdie uitdrukking word in die Nuwe Testament gebruik wanneer Jesus aan Jakobus en Johannes sê dat hulle van nou af mense sal vang (Luk. 5:10). Die enigste ander voorkoms van hierdie uitdrukking in die Nuwe Testament is vir die duiwel wat mense in sy vangstrik “gevangene hou” (2 Tim. 2:25-26).

4.2.1.13 “verslind” (καταπίνω)

Die duiwel word beskryf as ’n brullende leeu wat soek wie hy kan “verslind” (1 Pet. 5:9). Die gelowiges word opgeroep om “waaksaam” en “nugter” te wees, en die duiwel teen te staan deur ’n “standvastige geloof” (1 Pet. 5:8-9).

4.2.1.14 “bind” (δέσμεύω)

In Lukas 13 vra Jesus die hoof van die sinagoge of dit nie geoorloof is om op die Sabbatdag ’n vrou, “’n dogter van Abraham, wat werklik al

21 Die konteks doen aan die hand dat hulle moontlik Judaïstiese leerstellings verdedig het en daardeur afbreuk gedoen het aan die genoegsaamheid van die versoening deur Jesus Christus. Dit is egter onduidelik of hierdie “teenstanders” medegelowiges was of nie.

agtien jaar deur die Satan *gebind* is”, se band los te maak nie (13:16). Die verstaan van hierdie gedeelte staan in die sentrum van die debat rondom demoniese bindinge. Meningsverskil bestaan of hierdie vrou as 'n gelowige beskou moet word.²²

Daar is ook vrae of die vrou in Lukas 13 werklik besete was. Dit lyk of dit hier gaan om bese invloed van 'n ligter graad. Jesus praat byvoorbeeld nie met die demoon nie, maar met die vrou self. Hy plaas ook sy hande op haar, iets waarvan Hy Hom skynbaar weerhou as Hy duiwelbesetenes genees.

Ook die uitsprake in Matteus 16:19 oor die sleutels van die koninkryk van die hemel en die “toesluit” (δέσμησις – “bind”) en “oopsluit” (λύσις – “ontbind”) daarvan, kan op die binding van die Bese van toepassing wees. Meestal word hierdie gedeelte egter verstaan as die apostels (kerk/ampte) se gesag om mense as lidmate op te neem of te ekskommunikeer (Floor, 1981:24).²³

'n Vergelykende studie van die voorkoms en gebruik van hierdie uitdrukkings in die Joodse²⁴ en Aramese²⁵ literatuur van die inter-testamentêre periode suggereer dat Matteus 16:19 en 18:18 dalk ook na die apostels se gesag oor bese geestelike magte kan verwys. Só 'n verwysing sou in die konteks van Matteus 16 ter sake wees omdat Jesus pas tevore belooft het: “die magte van die doderyk sal dit (die kerk) nie

22 Indien die verwysing “dogter van Abraham” 'n aanduiding is van haar insluiting in die Ou Verbond (soos in Jesus se uitspraak oor Saggeus: “ook hierdie man is 'n kind van Abraham” [Luk19:9]), kan dit beteken dat iemand met wie God 'n verbond het, wel deur die duiwel of sy demone gebind kan word. Greijdanus (s.j.:16) meen dat “dogter van Abraham” die vrou as 'n gelowige, verlose vrou tipeer. Ander plekke waar Jesus na die belangrike verhouding tussen God en die kinders van Abraham verwys, is die volgende: Matteus 3:9; 8:11; Lukas 3:8; 16:22-30 en Johannes 8:33-58. In Johannes 8 beklemtoon Jesus egter ook dat blote afstamming van Abraham jou nie 'n kind van Abraham maak nie. Die uitdrukking “dogter van Abraham” kan dus ook 'n blote verwysing wees na die feit dat sy 'n Israeliet is (Hand. 13:26).

23 Die beelde van “bind” en “ontbind” kom ook by die Rabbyne voor (Falk, 1974:92-100).

24 In belangrike inter-testamentêre Joodse geskrifte soos 1 Henog, en die Testamente van die twaalf Patriarge, asook in Josefus, word daar op baie plekke oor die “bind” of “los maak” van die duiwel en demone gepraat (Hiers, 1985:238-239; Joubert 2000:197-198).

25 Die binding van demone en ander bese magte is ook 'n belangrike deel van Aramese towerspreuke (Hiers, 1985:241, 245).

oorweldig nie” (16:18). Dieselfde uitspraak kom egter in Matteus 18:16 in die konteks van kerklike tug voor.²⁶

4.2.2 Invloedsfeer van die Bose

Die duiwel en sy engele oefen hulle invloed uit op alle mense. Mans (Mark. 5:2), vroue (Mark. 16:9) en kinders (Mark. 7:25; 9:21) kan geraak word, ook elke stam, taal en nasie (Op. 13:7). Dit blyk dat ook mense wat in die kerk (sinagoge) sit, ’n bose gees kan hê (Matt. 12:43-45). Onder mense wat die Woord van God hoor, is daar sommige uit wie se harte die duiwel die Woord “wegvat”. Oënskynlik ernstige volgelinge van Jesus soos Ananias en Saffira se harte is deur Satan “gevol” om vir die Heilige Gees te lieg (Hand. 5:3). Satan het in Judas (een van die twaalf) “ingegaan”. (Joh. 3:27). Judas word ook “’n duiwel” genoem (Joh. 6:70). Petrus word op ’n stadium deur Jesus as “Satan” aangespreek (Matt. 16:23). In die gemeente van Efese is daar sprake van weduwees van die gemeente wat “afgewyk het agter Satan aan” (1 Tim. 1:20).²⁷ Himeneus en Alexander word aan die Satan “oorgegee” sodat hulle kan leer om nie te “laster” nie (1 Tim. 1:20). Ook die Korintiërs kry advies om mense wat seksueel losbandig lewe, “aan die Satan oor te gee” (1 Kor. 5:5).²⁸ Lidmate van Smirna word deur die duiwel in die gevangenis gegooi om hulle “op die proef te stel” (Op. 2:10).

Kan ware gelowiges gebind word? Die Heilige Gees en ’n bose gees kan tog nie terselfdertyd in iemand woon nie? Alhoewel daar 13 keer in die Nuwe Testament sprake is dat iemand “gedemoniseer” (δαιμονίζομαι) is, word dit nie van gelowiges beweer nie. Die getuienis in die voorafgaande dui egter baie sterk daarop dat gelowiges nie immuun is of buite die invloedsfeer van die duiwel en sy demone staan nie.

Miskien is vrae oor die binding van ware gelowiges prakties meer ’n struikelblok as ’n hulp. Die koring en die onkruid groei immers saam op die land tot die terugkoms van Jesus (Matt. 13:24-30). Een van die twaalf het ongelowig geblyk te wees, terwyl ’n moordenaar en rower (aan die

26 Die moontlikheid moet oorweeg word dat die verwysing na kerklike tug nie vreemd is aan die gedagte van demoniese binding en losmaking nie. Volgens die wêreldbeeld van die vroeë Christene was die wêreld buite die kerk onder beheer van Satan.

27 Hierdie gedeelte word meestal op een van drie maniere verstaan: a) dat die weduwees seksueel losbandig lewe, b) dat hulle geketter het of c) dat hulle met ’n ongelowige getrou het en daardeur die band met die kerk moes verbreek (Van Oosterzee, 1864:60-61).

28 Hierdie uitspraak verwys waarskynlik na die toepassing van kerklike tug waardeur lidmate van die kerk afgesny word en oorgegee word aan die magte van die duisternis wat oor die heidendom regeer (Van Oosterzee, 1864:26).

kruis) op die nippertjie gelowig geword het. Dit is wenslik om die realiteit van alle grade van demoniese invloed op alle persone altyd as 'n moontlikheid te beskou. Indien ware gelowiges nie deur bese geeste beset of dalk nie gebind kan word nie, beteken dit nie dat predikante of lidmate nooit hiermee te doen gaan kry nie. Ook in kerke en gemeentes kan hierdie invloede voorkom en moet dit gehanteer kan word. Terselfdertyd moet iemand wat in diens van God staan, toegerus wees vir elke goeie werk (2 Tim. 3:17).

4.2.3 Intensiteit van die Bese se invloed

Dit kan nie ontken word dat die duiwel en demone volgens die Nuwe Testament wel invloed het op die lewe van gelowiges nie. Om invloed uit te oefen, gebruik die duiwel verskillende metodes. Sy invloed kan ook van persoon tot persoon en in graad verskil. In hierdie opsig kan onderskei word tussen die volgende:

- *Oppressie* – Alledaagse invloed van die Bese waarmee almal te doen kry soos versoeking, verleiding, strikke, aanvalle, weerstand en verandering.
- *Obsessie* – Situasië waar die Bese soveel invloed in mense se lewe kry dat spesifieke gedrag stereotiep beïnvloed word, byvoorbeeld wanneer iemand elke keer in bepaalde situasies vloek, beledig, dronk word, ensovoorts. In hierdie verband sou uitdrukkings soos “die duiwel plek gee”, “die oorhand kry” en “gevangene neem” beskrywend wees.
- *Possessie* – 'n Situasië waar die Bese (demone) volledig beslag lê op 'n persoon. “Besetenheid”, “gedemoniseer”, “ontvang”, “bind” en “verslind” is uitdrukkings wat moontlik hierdie toestand beskryf. Verder lyk dit ook of daar verskillende grade van besetenheid is. Die besetene van Gadara was byvoorbeeld “altyd, nag en dag” besig om te skreeu en homself met klippe stukkend te slaan (Mark. 5:5 [OAV]), terwyl die seun “wat maansiek was” van tyd tot tyd deur “'n stomme gees” aangegryp is (Mark. 9:18 [OAV]).

4.3 Die hantering van die Bese

In die Nuwe Testament word nie net na die invloed van die Bese op gelowiges se lewens verwys nie, maar ook hoe hierdie invloed gehanteer moet word.

Jesus, by uitstek, dryf duiwels uit.²⁹ Hy gee ook die twaalf apostels gesag en die opdrag om dit te doen (Mark. 3:14-16; 6:13). Alhoewel die direkte opdrag om demone uit te dryf, nie met die uitstuur van die 70 genoem word nie, rapporteer hulle met hulle terugkoms: “Here, selfs die bose geeste onderwerp hulle aan ons by die hoor van u Naam” (Luk. 10:17). Hierop verseker Jesus hulle dat hulle die mag oor die vyand sal kan uitoefen sonder dat iets hulle enige leed kan aandoen (Luk. 10:19). Ook buite die apostelkring is daar sprake van iemand wat duiwels uitdrywe. Wanneer sy dissipels Hom hierop wys, is Jesus se reaksie: “Wie nie téén ons is nie, is vír ons” (Mark. 9:38). Ook die “leerlinge van die Fariseërs” dryf duiwels uit (Luk. 11:19). Na Hemelvaart gaan die Apostels voort om duiwels uit te drywe. Dit blyk dat selfs net die skaduwee van Petrus genoeg was om siektes te genees en die demone te verdryf (Hand. 5:15, 16).

Volgens die gegewens in Louw en Nida (1989b:487-489) figureer die begrip “bevryding” in semantiese veld 37 (*Control, Rule*), en wel in subdomein J (*Release, Set Free*). Subdomein *Release, Set Free* bestaan uit 12 woorde:

- λύω – om te bevry van beheer (“dogter van Abraham” – Luk. 13:16)
- λυτρόομαι – veral bevryding van slawe (Ef. 1:7)
- λυτρωτής – bevryder (Hand. 7:35)
- λύτρον – losprys (Matt. 20:28)
- ἀγοράζω – bevry deur ’n duur prys te betaal (1 Kor. 6:20)
- ἄφεσις – die proses van vrylating (Luk. 4:18)
- ἐλευθεπία – ’n staat van vryheid (2 Kor. 3:17)
- ἐλεύθερος – rakende vryheid (Joh. 8:36)
- ἐλευθερόω – om iemand se vryheid te veroorsaak (Joh. 8:36)
- καταργέομαι – die verhouding/band met iemand verbreek (Rom. 7:2)
- ἄνεσις – gedeeltelike vryheid (Hand. 24:23)
- δικαίω – iemand bevry van morele skuld/invloed (Rom. 6:7)

29 Sewe gevalle van bevryding van besetenheid word redelik gedetailleerd in die Nuwe Testament vermeld, naamlik: die besetene in die sinagoge by Kapernaum (Mark. 1:21-27; Luk. 4:31-36), die bestene(s) van Gadara (Matt. 8:28-34; Mark. 5:1-20; Luk. 8:26-39), die dogter van die Kanaänitiese vrou (Matt. 15:21-28; Mark. 7:24-30), die versteurde/epileptiese seun (Matt. 17:14-21; Mark. 9:14-29; Luk. 9:37-42), die stom man (Matt. 9:32-34), die blinde en stom man (Matt. 12:22-23) en die slavin met die waarsêersgees (Hand. 16:16-18). Sterling (1993) bespreek Jesus se eksorsisme.

Dit is veral die uitdrukking $\lambda\acute{\upsilon}\omega$ wat in die Nuwe Testament gebruik word om bevryding van demone te beskryf.

Uit verskillende Nuwe-Testamentiese verwysings kan die volgende metodes vir bevryding van demoniese invloed op die lewe van gelowiges genoem word:

4.3.1 Gebed en vas

Jesus self sê dat “gebed en vas” die gelowige se antwoord op demoniese besetting is (Mark. 9:29 [OAV]). Nie net vra Jesus in sy hoëpriesterlike gebed (Joh. 17:15) dat die Vader sy dissipels van die Bose moet bewaar nie, maar Hy leer gelowiges ook in die “Ons Vader” om daaglik van die Vader bewaring van die Bose te vra. Ook as die wapenrusting van die gelowiges in die stryd teen die Bose ter sprake kom, klink die oproep nog: “doen dit alles biddend” (Ef. 6:18). Die gelowige gebed bly egter steeds die vernaamste deel van dankbaarheid, en is nie ’n verdienste of oorwinning op sigself nie.³⁰

Vas is nie ’n verdienste op sy eie nie (vgl. *Institusie*, IV,12:19-21; Calvyn, 1949), maar deur te vas, bely en versterk gelowiges hulle afhanklikheid en toewyding aan God. Jesus het self voor sy versoeking deur die duiwel gevas (Matt. 4:2). Hy sê ook vir sy volgelinge dat die tyd om te vas, kom (Mark. 2:20).

4.3.2 Bekering

Bekering bly die vernaamste manier waarop gelowiges van demoniese invloed bevry kan word. Bekering en aanbidding van bese geeste word in die Nuwe Testament as teëpole teenoor mekaar gestel (Op. 9:20). Paulus beskryf sy Godgegewe roeping voor Agrippa as ’n oopmaak van ongelowiges se oë, “sodat hulle hulle van die mag van Satan tot God kan bekeer” (Hand. 26:18).

4.3.3 Weerstand

Oproepe dat gelowiges die duiwel moet “weerstand” ($\acute{\alpha}\nu\theta\acute{\iota}\sigma\tau\eta\mu$) word in Efesiërs 6:13, Jakobus 4:7 en 1 Petrus 5:9 gedoen. Die gevolg van hierdie weerstand is volgens Jakobus dat die duiwel sal wegvlug. Byna alle skrywers oor geestelike oorlogvoering verwys in hierdie verband na die ses geestelike wapens wat in Efesiërs 6:10-18 genoem word.

30 Mostert (1992:66-80) bespreek die rol van gebed in geestelike oorlogvoering, maar maak waarskynlik van gebed te veel van ’n verdienste.

Verskeie eksegeses en besprekings van hierdie wapenrusting is beskikbaar.³¹

4.3.4 Gawes

Die bestryding van die invloed van die Bose hou vir die Nuwe-Testamentiese gelowige direk verband met die heiligmakende bediening van die Heilige Gees. 'n "Bediening van bevryding" is dus nie net die eksklusiewe roeping of gawe van enkele persone nie, maar elke gelowige kan, ondersteun deur biddende medegelowiges, dit in die volmag van die naam van Jesus Christus uitvoer (Ouweneel, 1992:27). Die gawes van voorbidding, onderskeiding van geeste en kennis wat die Heilige Gees gee, moet daarom in die kerke erken en gebruik word. Die Gees gee hierdie gawes soos die kerk dit nodig het.

4.3.5 Gesagvolle aansprake/bestrafing

Jesus en die apostels dryf in die Nuwe Testament demone uit deur gesagvolle aansprake en bestraffing (Matt. 8:28-34). Die apostels dryf duiwels uit in die Naam van (namens) Jesus Christus (Hand. 16:18).

In sy eksegese oor Handeling 16 sê Floor³² dat gelowiges die Naam van Jesus moet *uitroep* indien dit die strategie van Satan is om die evangelie te relativeer. Paulus doen dit wanneer hy in die Naam van Jesus die waarsêersgees uit 'n slavin dryf (Hand. 16: 18). Wanneer die Satan egter wil uitwis, moet gelowiges, soos Paulus en Silas in die tronk, die Naam van Jesus *aanroep* (Hand. 16:25).

Gelowiges het in Christus 'n bepaalde gesagsposisie as kinders van God wat hulle in die stryd teen die Bose moet gebruik (Ef. 2:1-10). Mostert (1992:7-23) vind in dié gesagsposisie die vertrekpunt vir offensiewe geestelike oorlogvoering. Vanuit hierdie gesagsposisie word demone deur uitsprake uitgedryf, hulle mag of invloed word beperk, plekke of gebiede word van demone se invloed gesuiwer of gelowiges word teen die aanvalle van demone beveilig.³³ As *locus classicus* vir hierdie binding van demone word Markus 3:27 (ook Matt. 12:29) aangegee,

31 Floor (1995:205-208); Mostert (1992:35-46); Seale (1991:97-101).

32 Hierdie eksegese is na my beste wete nooit gepubliseer nie, maar wel in klasaantekeninge vervat.

33 Sinode Noord-Transvaal (NGK) spreek hom hierteen uit en verklaar hierdie praktyke oorbodig. "Al wat nodig is, is gebed, as gesprek, versoek aan die Here. Die krag lê nie in gebede nie, maar in God" (Wessels, 1999:9). Ouweneel (1992:35) meen egter dat dit by hoë uitsondering wel nodig kan wees om demone self te bestraf en hulle in die naam van die Here Jesus te gebied om uit mense uit te gaan.

waar Jesus die gelykenis vertel van die sterk man wat eers vasgebind (δήση) moet word voor sy huis beroof kan word. Die konteks van hierdie gedeelte doen aan die hand dat die “sterk man” die duiwel is.

Oor die algemeen word egter verstaan dat dit Jesus is (en nie die gelowiges nie) wat die “sterk man” bind. Openbaring 20 beskryf hoe 'n engel uit die hemel in die laaste dae kom en die duiwel vir 1000 jaar vasbind (ἔδησεν) (20:2). Na die 1000 jaar word die duiwel weer vir 'n kort tydjie losgemaak (λυθῆναι) (20:3).³⁴ Volgens Judas 6 het God die gevalle engele met kettings “gebind” (τηρέω)³⁵ en hou Hy hulle in die duister dieptes vir die oordeelsdag.

5. 'n Gereformeerde bediening van bevryding?

5.1 Inleiding

Vir die vraag hoe gereformeerdes vandag die invloede van die Bose kan hanteer, word die gereformeerde verstaan van die Bose, verskillende soorte eksorsisme, en die vertrekpunte en praktyk van 'n moontlike gereformeerde bediening van bevryding vervolgens ondersoek.

5.2 'n Gereformeerde verstaan van die Bose

Om twee redes is dit belangrik om kennis te neem van wat die gereformeerde belydenisskrifte³⁶ oor die Bose leer.

Eensyds verteenwoordig die belydenisskrifte 'n beproefde opsomming van Gereformeerde Skrifverstaan en teologiese besinning die afgelope 400 jaar. As sodanig dien hierdie belydenisskrifte dus as kenteoretiese raamwerk of “paradigma” waarbinne gereformeerde teoloë hulle teologie beoefen.

34 Verskil bestaan oor wanneer die Satan “gebind” is. Michaels (1981:81-82) meen dat die Satan reeds met die versoeking in die woestyn (Matt. 4:3-11a; Luk. 4:2-13) gebind is. Meer algemeen is die idee dat die Satan aan die kruis verslaan en gebind is (Duvenage, 1968:219). Die verwysing na “'n engel uit die hemel” (20:1), duisend jaar van regering “met Christus” (20:4) en die Satan se onvermoë na sy binding om “die nasies te verleï” (20:3) het egter aanleiding gegee tot verskillende chiliastiese verklarings wat meen dat die “binding” van Satan iets is wat in die toekoms nog moet plaasvind.

35 δέω en τηρέω word hier in dieselfde subdomein gebruik, naamlik: *Beheer* (Louw & Nida, 1989a:486-487).

36 Die Apostoliese Geloofsbelydenis, die Geloofsbelydenis van Nicea, die Geloofsbelydenis van Athanasius, die Nederlandse Geloofsbelydenis, die Heidelbergse Kategismus en die Dordtse Leerreëls (5 Artikels teen die Remonstrante).

Andersyds is die wêreldbeskouing waarin die Drie Formuliere van Eenheid ontstaan het, baie ter sake in die geestelike klimaat waarin die huidige debat oor binding en bevryding plaasvind. In die 16de eeu het mense 'n grootliks geanimeerde en mitologiese wêreldbeskouing gehandhaaf. Hulle was baie bewus van die realiteit en die mag van die duiwel en demone.

5.2.1 Die Nederlandse Geloofsbelydenis

Artikel 12 van die Nederlandse Geloofsbelydenis verwerp die standpunt van die Sadduseërs (wat ontken dat daar geeste en engele is), asook die standpunt van die Manicheërs (wat beweer dat demone hulle oorsprong uit hulleself het en nie geskape is nie). Hierteenoor bely die NGB dat die duiwel en bose geeste geskape engele is wat in die verderf geval het. Hulle val beteken ontaarding, só erg, dat hulle vyande van God en alles wat goed is, geword het. Hulle wil die kerk verwoes en gelowiges in die verderf stort. Hiervoor gaan hulle soos moordenaars en bedrieërs te werk.

Terselfdertyd bely die NGB egter dat demone se mag beperk is. Die demone word deur God "in toom gehou" (Art. 13) en is bewus van hulle veroordeling en komende ewige straf in die vuur van die hel (Art. 12, 37). Hulle pleeg wel onreg, maar kan die gelowiges nie skade berokken sonder God se toelating nie (Art. 13). Hier waarsku die NGB gelowiges om dié dinge wat God bo die vermoë van die menslike verstand doen nie, nie nuuskierig te ondersoek nie. Gelowiges kan vertrou dat God met vaderlike sorg oor hulle waak, selfs oor elke haar. Die doop dien as duidelike teken dat gelowiges deur die bloed van Christus van die slawerny van die duiwel bevry is (Art. 34).

5.2.2 Die Heidelbergse Kategismus

Die Heidelbergse Kategismus bely reeds in Sondag 1 (ook in Son. 13) dat gelowiges deur die bloed van Jesus Christus van "alle heerskappy" van die duiwel verlos is. Gelowiges is nie alleen van die duiwel se heerskappy verlos nie, maar stry ook "met 'n vrye gewete" teen hom. Hiervoor deel gelowiges (as Christene) in die salwing met die Heilige Gees (Son. 12).

In sy verklaring van die sesde bede van die Ons Vader ("verlos ons van die Bose") bely die HK (Son. 52) dat gelowiges drie doodsvyande het: die duiwel, die wêreld en ons eie sondige natuur. Ten spyte dus van die destyde sterk geanimeerde wêreldbeeld word nie alle kwaad aan die duiwel of demone toegeskryf nie. Ook die wêreld en die mens se eie natuur speel hierin 'n rol. Só word die sondeval toegeskryf aan sowel

“die aanhitsing van die duiwel” as die “moedswillige ongehoorsaamheid” van die mens (Son. 4).

Die drie doodsvyande val gelowiges wel voortdurend aan, maar word as verslane vyande met beperkte mag beskryf. Deur die krag van die Heilige Gees kan gelowiges hulle aanvalle weerstaan, sterk teenstand bied en uiteindelik die oorwinning oor hulle ten volle behaal (Son. 52).

5.2.3 Die Dordtse Leerreëls

Alhoewel gelowiges dus wel te make kry met die “vurige pyle” van die aanvalle van die duiwel, stel hulle hierteenoor die sekerheid van hulle uitverkiesing (DL 1.2.7) en die leer oor die volharding van die uitverkorenes (DL 5). Die Dordtse Leerreëls bely dat dit vir ware gelowiges onmoontlik is om die sonde teen die Heilige Gees te begaan omdat die Bose volgens die Bybel (1 Joh. 5:18) “geen vat” op gelowiges het nie. Ware gelowiges volhard in hulle geloof omdat Christus daarom bid (Joh. 17:11, 15, 20).

5.3 Ander praktyke van eksorsisme

Smit (1992b:48-51) onderskei vier verskillende benaderings ten opsigte van eksorsisme. Naas die kerugmatiese heilsbemiddeling (waarby later in hierdie artikel aansluiting gevind word) onderskei hy die volgende:

- **Okkult-magiese beswering** – Die behandeling wat tradisionele genesers, Hindoe- of Tao-priesters gee deur met instrumente, offerseremonies en spesifieke formules geeste in die lewe van gekweldes te manipuleer. Die bedoeling is om “moeilike” geeste te vervang met geeste wat minder veeleisend is.
- **Sakramentalistiese eksorsisme** – Die bediening van veral die Roomse kerk wat bestaan uit heilige persone wat heilige voorwerpe met 'n heilige formulier en 'n heilige ritueel aanwend om gekwelde persone van bese geeste te bevry.
- **Charismatiese eksorsisme** – Die bediening in veral charismatiese kerke waar persone wat spesifieke gawes van die Heilige Gees ontvang, deur bestraffing bese geeste in die Naam van Jesus Christus uitdryf.

5.4 Enkele vertrekpunte vir 'n gereformeerde bediening van bevryding

'n Gereformeerde bediening van bevryding sal hom oor sy vertrekpunte en onderwerp aan die Bybel en belydenisskrifte moet verantwoord. In

hierdie lig sou daar gesê kon word dat 'n gereformeerde bediening van bevryding die volgende impliseer:

- **'n Bediening van Christus** – Christus het die duiwel en sy demone klaar oorwin. Deur Christus ontvang ons die volle heil in al sy dimensies, insluitend die oorwinning oor Bose magte, as vrye geskenk. 'n Bediening van bevryding behaal nie opnuut die oorwinning oor die Bose nie, maar maak Christus se oorwinning sigbaar (1 Kor. 1:30). Optrede teen die Bose sonder 'n persoonlike en afhanklike geloofsverhouding met Jesus Christus kan skadelik wees.
- **'n Bediening van die Heilige Gees** – Optrede teen die invloed van die Bose is deel van gelowiges se heiligmakende dankbaarheidslewe.³⁷ Die Gees rus ons hiervoor toe met geloof, die Bybel, die wapenrusting van God en die nodige gawes.
- **'n Bediening van geloofsekerheid** – Die sekerheid van geloof in Jesus Christus en die vasstaan in sy heerlike verdienste en beloftes is gelowiges se magtigste wapen teen die Bose. Die duiwel vlug hiervoor. 'n Bediening van bevryding geskied dus in die troosvolle wete van die uitverkiesing en God se ewige verbond met sy uitverkorenes. Alhoewel die duiwel nog invloed op gelowiges se lewe het, en hulle voortdurend teen die duiwel en sy hele ryk moet stry, is die teruggee van ware gelowiges aan die duiwel nie moontlik nie. God volhard met sy kinders (DL 5).
- **'n Bediening in 'n tri-polêre relasie** – In 'n bediening van bevryding is 'n gebalanseerde en Bybelse uitkyk op die verhouding God, mens en die Bose van wesenlike belang. Die almag van God, die realiteit van die Bose en mense se verantwoordelikheid moet in elke situasie erken en verreken word.
- **'n Ondergeskikte bediening** – 'n Bediening van bevryding kan nooit as die enigste pastorale perspektief voorgehou word nie. Bevryding van bese invloede alleen plaas 'n mens nie in die regte verhouding met God nie. Die bediening van versoening (evangelieverkondiging) is die primêre opdrag. Jesus sê immers: “En tog moet julle nie net bly wees net omdat die geeste hulle aan julle onderwerp nie, maar wees veral bly omdat julle name in die hemel opgeskryf is” (Luk. 10:20).

37 Hierdie vertrekpunt is van groot belang. Nicol waarsku dat sommige bevrydingspraktyke afbreuk doen aan die geloof in Jesus Christus se oorwinning en dikwels 'n relativisering van Christus se heilswerk impliseer. Hy sê: “As ek dink dat ek deur geestelike oorlogvoering iets tot die stryd moet bydra, beteken dit ek verarm my geloof en myself” (Wessels, 1999:9).

5.5 Voorgestelde praktyk vir 'n gereformeerde bediening van bevryding

Binne bostaande riglyne kan die praktyk van 'n gereformeerde bediening van bevryding die volgende praktiese stappe (nie 'n resep nie) volg³⁸:

- Die verklaring en verkondiging dat Jesus die volkome Verlosser is (Tit. 1:4; Jud. 25).
- Voorbereidende gebedsbediening dat die persoon bewustelik die verlossing van Christus sal kan toeëien (Fil. 1:9-11; Kol. 1:9-14).
- Begeleiding tot bewuste heilstoeëiening (Joh. 1:12; 1 Joh. 5:1).
- Bevestiging van heilsekerheid (1 Pet. 2:9-10).
- Pastorale toespitsing op selfondersoek en skuldbelydenis (1 Kor. 14:24-25; 1 Joh. 1:9).
- Gesagvolle aanspreek van demone (indien nodig) met Skrifgedeeltes in die Naam van Jesus Christus (Hand. 16:18; Luk. 4:33-36).
- Begeleiding tot bekering; 'n doelbewuste breuk met okkultiese verbintnisse (1 Joh. 3:9-10; 1 Joh. 5:1-5).
- Herbevestiging van heilsekerheid (1 Joh. 5:18-21).
- Lofprysing en danksegging (Ef. 5:18-19; 1 Tess. 1:2-5a).
- Medium- en langtermynnasorg (geloofsgroei) (Ef. 6:1-10).

6. Slot

Verantwoording oor 'n gereformeerde bediening van bevryding staan in 'n sekere sin nog in sy kinderskoene. Verdere navorsing word waarskynlik geïnhibeer deur verkeerde vertrekpunte en uitwasse³⁹ wat voorkom in die praktyke van sommige benaderings, die NGK se amptelik afwysende houding ten opsigte van sodanige bediening en 'n algemene versigtigheid vir “nuwe” of “onbekende” pastorale praktyke.

38 In hierdie ontwerp word aansluiting gevind by Smit (1992:48-51) se model van 'n bediening van bevryding as “kerugmatiese heilsbemiddeling”. Hiervolgens word die invloed van bose geeste bestry deur die biddende en Bybelse bediening van geloofsekerheid.

39 Uitwasse waarteen gewaak moet word is: geweld, geskreeu en doelbewuste uitlok van manifestasies. Ook handoplegging is volgens Ouweneel (1992:25, 35-36) 'n onbybelse metode en wat eerder kan uitloop op verdere “okkulte belasting” as bevryding.

In weerwil van bogenoemde suggereer die navorsing in hierdie artikel saam met die nood van ons tyd dat daar regverdiging, ruimte en noodsaak is vir 'n gereformeerde en Bybelse bediening van bevryding. Dit is vandag nie meer genoeg om net vanuit die Apologetiek of Polemie oor die okkulte te praat en daarteen te waarsku nie. Dit is dringend nodig om vanuit die praktiese vakke hieroor te besin en bedieningsmodi en opleiding daar te stel vir die hantering van demonies- (okkult) gekweldes (Smit, 1992b:42).

Bibliografie

- ANON. 1997. Duiwel kan nie gelowige beset. *Die Kerkbode*, 158(11):1.
- ASHBY, G. 1987. Demonic powers from a high church perspective. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 192-196.)
- BOSCH, D.J. 1987. The problem of evil in Africa. A survey of African views on witchcraft and of the response of the Christian church. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 138-162.)
- BURGER, W.A. 1982. Satan en die sataniese magte in die Ou Testament. Bloemfontein : UOVS. (D.Th.-Proefskrif.)
- CALVYN, J. 1949. Institusie of onderwysing in de Christelike godsdiens. Uit het Latijn vertaald door dr. A. Sizoo. Deel 1-3. Delft : Meinema.
- COETZEE, J.C. 1983. Die onheilige drietal: Die duiwel, die Antichris en die valse profeet. Potchefstroom : PU vir CHO. (IRS-Studiestuk. Reeks F1. Studiestuk 187.)
- COETZEE, J.C., DE KLERK, B.J. & FLOOR, L. 1980. Die hermeneuse van die Skrif met die oog op hedendaagse kerklik-etiese vraagstukke. *In die Skriflig*, 14(54):12-26.
- DE VILLIERS, P.G.R., ed. 1987. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA.
- DU PLESSIS, J.S. 1987. Demonic bondage. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 197-199.)
- DU RAND, J.J.F. 1978. Die sonde. Pretoria : N.G. Kerkboekhandel.
- DUVENAGE, S.C.W. 1968. Voor sy troon en hier benede. Preke uit die Openbaring van Johannes. Potchefstroom : Pro Rege.
- FALK, Z.W. 1974. Binding and loosing. *Journal for Jewish Studies*, 25:92-100.
- FLOOR, L. 1981. Die betroubare Woord. Uitgestuur. Skrifstudies oor Matteus 14-28. Potchefstroom : De Jong.
- FLOOR, L. 1995. Efeziërs. Eén in Christus. Kampen : Kok.
- GAYBBA, B. 1987. The development in Biblical times of belief in demons and devils and the theological issue raised by such a development. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 90-101.)
- GAUM, F. 1992. Kan 'n Christen van die duiwel besete wees? *Die Kerkbode*, 150(18):4.
- GEERLINGS, H.J. 1953. De antieke daemonologie en Augustinus' geschrift de Divinatione Daemonum. 's-Gravenhage : Excelsior. (Proefskrif D.Litt.)

- GREIJANUS, S. s.j. Het evangelie naar Lucas (deel 2). Korte verklaring der Heilige Schrift. Kampen : Kok.
- HIERS, R.H. 1985. Binding and loosing. The Matthean authorizations. *Journal for Biblical Literature*, 104(2):233-250.
- JANSE VAN RENSBURG, F. 2000. Dékor of konteks? Die verdiskontering van sosio-historiese gegewens in interpretasie van 'n NT-teks vir die prediking en pastoraat, geïllustreer aan die hand van die 1 Petrus-brief. *Skrif en Kerk*, 21(3):564-582.
- JANSEN, P. 2001. As kinders met die Bose flanker. *Vrouekeur*: 12-13, Jan.19.
- JOUBERT, S. 2000. Is die duiwel los? Nuwe-Testamentiese perspektiewe op die stryd tussen Christus en die Bose. *In die Skriflig*, 24(2):195-206.
- KÖNIG, A. 1987. Theological response to Ashy, Codrington, Gaybba and Möller. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 200-205.)
- LEDERLE, H.I. 1987. Better the devil you know? Seeking a Biblical basis for the societal dimension of evil and/or the demonic in the Pauline concept of "powers". (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 102-120.)
- LOUW, J.P. & NIDA, E.A., reds. 1989a. Greek-English lexicon of the New Testament based on semantic domains. Vol. 1. New York : United Bible Societies.
- LOUW, J.P. & NIDA, E.A., eds. 1989b. Greek-English lexicon of the New Testament based on semantic domains. Vol. 2. Indices. New York : United Bible Societies.
- MICHAELS, J.R. 1981. Servant and Son. Atlanta : John Knox.
- MÖLLER, F.P. 1987. Pentacostal perspectives on the activity of demonic powers. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 173-191.)
- MOSTERT, B. 1992. Geestelike oorlogvoering. Vereeniging : CUM.
- NEL, P.J. 1987. The conception of evil and satan in Jewish traditions in the pre-Christian period. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 1-21.)
- OOSTHUIZEN, G.C. 1987. The interpretation of and reaction to demonic powers in indigenous churches. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 63-89.)
- Ouweneel, W.J. 1992. Paranormale, okkulte en demoniese verskynsels. Potchefstroom : PU vir CHO. (IRS-Studiestuk. Reeks F1. Studiestuk 293.)
- POTGIETER, A.H. et al. 1987. Multiprofessional case representation: the case of David H. (In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 121-131.)
- SEALE, R. 1991. Satanisme. Die reg om te weet. Menlo Park : Hans Kirsten.
- SMIT, C.J. & VORSTER, J.M. 2000. Die GKSA en sy gereformeerde identiteit. Kan dit behou word in 'n postmoderne gemeenskap? *In die Skriflig*, 34(4):515-533.
- SMIT, J.H. 1992a. Wat is Satanisme? *UV Teologiese Studies*, 6:1-8.
- SMIT, J.H. 1992b. Die Evangeliebediening aan demonies (okkult) gekweldes. *UV Teologiese Studies*, 6:42-51.
- STERLING, G.E. 1993. Jesus as exorsist. An analysis of Matthew 17:14-20; Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a. *Catholic Biblical Quarterly*, 55:467-493.
- SWART, W.H., red. 1977. Satanisme. 'n Reeks referate gehou tydens 'n landswye simposium oor Satanisme, 27-28 Mei. Pretoria : HAUM.
- VAN AARDE, A.G. 1986. Demonologie in die Nuwe-Testamentiese tydvak. *Hervormde Teologiese Studies*, 42(3):547-563.

- VAN AARDE, A.G. 1987. Demonology in New Testament Times. (*In De Villiers, P.G.R. Like a roaring lion. Essays on the Bible, the church and demonic powers. Pretoria : UNISA. p. 22-37.*)
- VAN DER WATT, J.G. 1999. Openbaring. (*In Vosloo, W. & J. van Rensburg, F. Die Bybellennium Eenvolumekommentaar. Vereeniging : CUM. p. 1768-1807.*)
- VAN OOSTERZEE, J.J. 1864. The two epistles of Paul to Timothy. Edinburgh : Clark.
- VAN WYK, J.H. 1990. Die kerk se antwoord op Satanisme. Potchefstroom : PU vir CHO. (IRS-Studiestukke. Reeks F1. Studiestuk 270.)
- VAN ZYL, H.C. 1992. Die duiwel ontmasker – 'n Nuwe-Testamentiese perspektief. *UV Teologiese Studies*, 6:9-22.
- VORSTER, J.M. 1999. 'n Waarskynlike bedieningsmilieu vir die GKSA in die dekades na 2000. *In die Skriflig*, 33(1):99-119.
- WENTSEL, B. 1987. God en mens versoend: Godsleer, mensleer en sondeleer. Dogmatiek Deel 3a. Kampen : Kok.
- WESSELS, 1999. Is die duiwel nog los? *Die Kerkbode*, 163(9):9.

Kernbegrippe:

bevryding
binding
eksorsisme
okkulte
Satanisme

Key concepts:

binding
exorcism
loosing
occult
Satanism

